

Tietokirjoittaminen

Kirjoittaminen on yksi itsensä ilmaisemisen muoto, mahdollisuus vaikuttaa. On sanottu, että mitä lyhyemmin pystyy asiansa esittämään, sitä lähempänä sitä voi pysyä. Miten sinä kirjoitat? Mitä kerrot itsestäsi esimerkiksi hakiessasi uutta työpaikkaa?

Diplomi-insinööri Marjatta Jabe (Salmenkari) kertoi meille, parillekymmenelle Eläke-Varman koulutushuoneeseen 12.9.95 kokoontuneelle akvalaiselle, miten tehdään elävää, mielenkiintoista ja puhuttelevaa tekstiä. Työpaikkahakemus on aika mitäänsanomaton, jos vain kerrot nimesi, ikäsi, koulutuksesi ja kokemuksesi. Mutta voit tehdä vaikutuksen kertomalla olevasi merimies ilman laivaa, jollainen työnantajalla on, ja haluavasi rohkeasti kohdata haasteet hänen miehistönsä kanssa. Voit myös kertoa, että sinulla on hallussasi aarrekartta, ja haluat lähteä aarteen etsintään työnantajan ja hänen miehistönsä kanssa, ja urhoollisesti olla mukana taistelemassa matkalla mahdollisesti kohdattavia merirosvoja vastaan.

Lateraalisen ajattelun avulla huomasimme, miten asetamme itse itsellemme rajoja, joita todellisuudessa ei ole olemassa. Luettelo kiinalaisten tavasta luokitella eläimet osoitti, että asioita voidaan ajatella tyystin eri tavoin kuin mihin olemme tottuneet. Marjatta Jabe sanoi, että jos kirjoitat tekstin, josta kaikki pitävät, tyyli on hyvä, mutta tyyli on vielä parempi, jos suuri osa lukijoista ihastuu ja pieni osa suuttuu. Silloin olet pannut itsesi rohkeasti peliin.

Pelottaako tyhjä paperi?

Kirjoittamisessa vaikeinta on aloittaminen. Mika Waltarista kerrotaan, että hän heitti ensimmäisen sivun teksteistään pois, ja Leo Tolstoikin poisti ensimmäisen puoli sivua tekstistään.

Tekstinkäsittelyohjelmilla voi tänä päivänä tuottaa tekstiä missä järjestyksessä tahansa, ja muokata näppäimistöltä syntyneen tajunnan virran jälkikäteen uuteen uskoon. Marjatta Jabe sanoi ihmettelevänsä, miten toimittajat pystyivät tekemään juttujaan ennen nykyisen tekniikan joustavuutta. - Muistan lapsuudestani toimittaja-äitini tekstit, joiden marginaaleissa oli lyijykynällä lisäiltyjä lauseita, ja konekirjoituksen seassa ympyröitä ja nuolia ja yliviivauksia, jotka osoittivat sanojen, lauseiden ja kappaleiden uuden järjestyksen sekä poistettavan tekstin. Siihen aikaan oli erikseen puhtaaksikirjoittajat ja taittajat, toimittaja teki vain luovan työn.

Herättävä kirjoitus

Saimme monistetun luettelon, jonka alusta löytyi kolme hyvää ohjetta:

- Ajattele selkeästi, niin kirjoitat selkeästi.
- Mieti, kenelle kirjoitat.
- Tyyli on tekijän ääni.

Kirjoittajan kymmenen tautia luonnehdittiin kuvin ja esimerkein:

- substanttiivisyöpä
- passiivipaiseet
- lauseenvastikerokko
- lapamatovirkkeet
- sivistys- ja ammattisanojen nuppiinkihahdus
- lyhenneripuli
- uudissanaummetus
- länsiflunssa
- muotiluulotaudit
- itsestänselvyysihottuma.

Vaikka tautienkuvaukset herättivätkin hilpeyttä, varmaan jokainen meistä oli törmännyt niihin ikävän usein.

Kirjoituksen elementit

Ryhmissä pohdimme, mitä katsomme lehdestä, ja eri ryhmien vastauksista koottiin kirjoituksen elementit:

- otsikko
- kuvat
- kuvatekstit
- ingressi
- väliotsikot
- korostetut lauseet
- leipäteksti
- tiivistelmä
- tekijä ja tekijänoikeudet
- lähteet.

Otsikon avulla voidaan herättää lukijan kiinnostus. Ensimmäiseksi mieleen tulevasta otsikosta ”Haulikon käynnistys” voidaan tehdä aktiivisempi ”Opi haulikon käynnistys” tai iskevämpi ”Opi tappava osuma”.

Kuvalla voidaan kertoa enemmän kuin tuhannella sanalla, mutta kuvalla voidaan myös valehdella. Esimerkkinä näytettiin tehtaan johtajan kuvaa, joka oli tarkoituksenmukaisesti rajattu niin, että tehtaan saastuttama ympäristö ei näkynyt kuvassa. Kuvan pitäisi liittyä juttuun niin, että lukijakin sen oivaltaisi. Esimerkkinä, jossa lukija jää ymmälleen, oli aikakauslehden sivu, jolla oli pari kuvaa, toinen hyvin tekninen ja ilman kuvatekstiä. Asiaan vihkiytynyt lukija ehkä ymmärsi kuvan liittymisen tekstiin, mutta tavalliselle lukijalle yhteys ei auennut.

Miksi väliotsikoita kannattaa käyttää? Ne ovat kuin virkistys janoiselle erämaassa, korsi, johon tarttua, nimilaput tekstin kappaleille. Ne voivat myös kiusata lukemaan lisää. Tai ne voivat kertoa pähkinänkuoressa koko jutun sisällön.

Kirjoittajan huoneentaulu

Marjatta Jabe jakoi meille lopuksi kirjoittajan huoneentaulun:

- 1 Kaiva ennenkuin kirjoitat.
- 2 Etsi olennaisin.
- 3 Puhu suoraan.
- 4 Sanoita kuvilla.
- 5 Turha punastella.
- 6 Kuuntele sydäntä.
- 7 Ole ihmisiksi.
- 8 Pidä hauskaa.
- 9 Uskalla vaieta.
- 10 Älä hellitä.

Eija Kalliala